

Hrvatska filozofija i znanost: jučer, danas, sutra 3

Izdavač:
Institut za filozofiju

Za izdavača:
Filip Grgić

ISBN 978-953-7137-47-2

Prijelom:
Marin Martinić Jerčić

Tisak:
Grafomark d.o.o.

Naklada:
100 primjeraka

Hrvatska filozofija i znanost: jučer, danas, sutra 3

Znanstveni skup projekta *Hrvatska filozofija i znanost u europskom kontekstu između 12. i 20. stoljeća (Croatian Philosophy and Science in the European Context between the 12th and 20th Century)*

25. – 26. svibnja 2017.

 Institut za
filozofiju

Zagreb, 2017.

Sadržaj

Organizacijski odbor	6
Program	7
Sažeci izlaganja	13
Adresar izlagača	29

Znanstveni skup organizira se u okviru projekta *Hrvatska filozofija
i znanost u europskom kontekstu između 12. i 20. stoljeća*
koji financira Hrvatska zaklada za znanost

Organizacijski odbor:

dr. sc. Erna Banić-Pajnić

dr. sc. Bruno Ćurko

Vanja Flegar, prof.

dr. sc. Mihaela Girardi-Karšulin

dr. sc. Željka Metesi Deronjić

dr. sc. Snježana Paušek-Baždar

akademik Nenad Trinajstić

Hrvatska filozofija i znanost: jučer, danas, sutra 3
Program

ČETVRTAK, 25. SVIBNJA 2017.

9:15–9:30 Otvaranje skupa i pozdravne riječi

Predsjedava: Mihaela Girardi-Karšulin

9:30–9:50 NENAD TRINAJSTIĆ (Zagreb), Moje doktorandice i doktorandi iz matematičke kemije

9:50–10:10 BOJAN MAROTTI (Zagreb), Markovićeve rukopisne *Etika*

10:10–10:30 SNJEŽANA PAUŠEK-BAŽDAR (Zagreb), Emilij Laszowski o al-kemiji

10:30–10:50 *Rasprava*

10:50–11:20 *Pauza*

Predsjedava: Snježana Paušek-Baždar

11:20–11:40 DUBRAVKA IVŠIĆ MAJIĆ, TRPIMIR IVŠIĆ (Zagreb), Kemijski nazivi u latinsko-hrvatskim rječnicima 16. – 19. st.

11:40–12:00 DRAŽENKO TOMIĆ (Zagreb), Vrijednosno i estetičko u djelu Mirka Jurkića (1886.–1965.). Povodom 130. obljetnice rođenja i 50. obljetnice smrti

12:00–12:20 *Rasprava*

12:20–15:00 *Pauza*

15:00–15:30 Predstavljanje knjige akademika Nenada Trinajstića, *Život u znanosti, uspomene iz nepovrata*, HAZU, Zagreb, 2016. O knjizi će govoriti: urednica prof. dr. sc. Snježana Paušek-Baždar i autor akademik Nenad Trinajstić

15:30–16:00 Predstavljanje knjige prof. dr. sc. Snježane Paušek-Baždar, *Hrvatski alkemičari tijekom stoljeća*, HAZU i ŠK, Zagreb, 2017. O knjizi će govoriti: urednik akademik Nenad Trinajstić, recenzentica prof. dr. sc. Erna Banić Pajnić i autorica prof. dr. sc. Snježana Paušek-Baždar.

Predsjedava: Bruno Ćurko

16:00–16:20 MARIJA BUZOV (Zagreb), Počeci znanstveno-istraživačkog rada na području arheologije

16:20–16:40 IVAN BEKAVAC BASIĆ (Zagreb), Jedna marksističko-lenjinistička, odnosno staljinistička kritika filozofske misli u staroj Jugoslaviji

16:40–17:00 *Rasprava*

17:00–17:30 *Pauza*

Predsjedava: Željka Metesi Deronjić

17:30–17:50 BRUNO ĆURKO (Split), Hrvatski renesansni filozofi u dvama djelima iz 21. stoljeća

17:50–18:10 IVA KURELAC (Zagreb), Historiografski rad Fausta Vrančića i nova povijesna vrela o njegovom životu: Uz 400. obljetnicu smrti

18:10–18:30 *Rasprava*

PETAK, 26. SVIBNJA 2017.

Predsjedava: Erna Banić-Pajnić

9:30–9:50 ŽELJKA METESI DERONJIĆ (Zagreb), Profesorska djelatnost Ivane Rossi, prve doktorice filozofije u Hrvatskoj

9:50–10:10 VANJA FLEGAR, MARTIN KUCHAR (Zagreb), Razvoj povijesti znanosti od početka 20. stoljeća do danas kroz kemiju i medicinu

10:10–10:30 *Rasprava*

10:30–11:00 *Pauza*

Predsjedava: Vanja Flegar

11:00–11:20 MIHAELA GIRARDI-KARŠULIN (Zagreb), Raguseiusovo tumačenje predmeta prirodne filozofije i konsekvencije koje iz toga proizlaze za »znanost o nebu«

11:20–11:40 NATALI HRBUD (Zagreb), Spominjanje Ivana Damaščanskoga u djelima Nikole Vitova Gučetića

11:40–12:00 ERNA BANIĆ-PAJNIĆ (Zagreb), Značajke platonizma u Hermana Dalmatina i Frane Petrića s posebnim obzirom na recepciju *Timeja*

12:00–12:20 ANA VRANEŠA, BERNARDINA PETROVIĆ, PETRA KORAĆ, MIRJANA PAVLICA (Zagreb), Rječotvorni i semantički opis odnosnih pridjeva *genski*, *genetski*, *genetički* u hrvatskome genetičkom nazivlju

12:20–12:40 *Rasprava*

Zatvaranje skupa

Hrvatska filozofija i znanost: jučer, danas, sutra 3
Sažeci izlaganja

ERNA BANIĆ-PAJNIĆ
Institut za filozofiju, Zagreb

Značajke platonizma u Hermana Dalmatina i Frane Petrića s posebnim obzirom na recepciju *Timeja*

Platonov *Timej* možda i nije najznačajniji Platonov dijalog, ali je sasvim sigurno dijalog koji je imao najbogatiju recepciju u okviru zapadnjačke filozofije. Moglo bi se reći da povijest recepcije toga dijaloga predstavlja jedan od stubova povijesti europske filozofije. Okolnosti i modusi recepcije razlikovali su se od epohe do epohe i te razlike zapravo i čine okosnicu platonizma kao pravca mišljenja koji je na neki način i okosnica europske filozofije.

U povijesti recepcije *Timeja* ističu se naročito dva razdoblja. Jedno je razdoblje prve polovice 12. stoljeća u kojoj dolazi do intenzivnog elaboriranja *Timeja* od strane pripadnika škole u Chartresu, a drugo je razdoblje 15. i 16. stoljeća kad, zahvaljujući novim prijevodima Marsilia Ficina na latinski, osim *Timeja*, postaju poznati gotovo svi Platonovi dijalozi.

Dvojica hrvatskih filozofa – Herman Dalmatin i Frane Petrić, mogu se smatrati tipičnim predstavnicima tih dvaju značajnih razdoblja u recepciji Platona, odnosno dijaloga *Timej*.

Analizirajući značajke recepcije u dvojice filozofa pokušavamo ujedno ispitati utemeljenost teze Raymonda Klibanskog o kontinuitetu između srednjovjekovnog, napose šartrovskog i renesansnog platonizma.

Izlaganje je rezultat rada na projektu *Hrvatska filozofija i znanost u europskom kontekstu između 12. i 20. stoljeća (Croatian Philosophy and Science in the European Context between the 12th and 20th Century)* koji financira Hrvatska zaklada za znanost.

IVAN BEKAVAC BASIĆ
Zagreb

Jedna marksističko-lenjinistička, odnosno staljinistička kritika filozofske misli u staroj Jugoslaviji

Dr. Dušan Nedeljković (Isakovo, 18. svibnja 1899. – Beograd, 29. lipnja 1984.) u Prvoj knjizi *Zbronica filozofskog fakulteta* Univerziteta u Beogradu

iz 1948. objavio je raspravu *Reakcionarna filozofija stare Jugoslavije* (str. 7. do 28.) sa sažetkom na ruskom (str. 28. i 29.) i francuskom jeziku (str. 30. i 31.). Isti je autor napisao i *Reč redakcije* jer je bio glavni i odgovorni urednik tog *Zbornika* i predao tekstove »u štampu 25. maja 1948. godine« (str. 376.), dakle prije nepun mjesec dana nego je Informbiro izglasao u Bukureštu *Rezoluciju o stanju u KPJ-u*. Njegov tekst o *Reakcionarnoj filozofiji...* možemo slobodno nazvati kratkim pregledom filozofske misli u staroj Jugoslaviji sa stajališta filozofa koji prihvaća marksističko-lenjinističku misao u staljinističkoj interpretaciji. Autor se izričito poziva na klasike: Marxa, Engelsa, Lenjina i Staljina. Kritizira hrvatske, slovenske i srpske filozofe i to poimenično navodeći njihove osnovne filozofske pozicije i njihovu reakcionarnost u odnosu na nauku i filozofiju »koje su revolucionarno i svemoćno otkrivali i razvijali Marks, Engels, Lenjin, Staljin« (str. 28.).

Od hrvatskih filozofa prozvani su poimenično kao predstavnici reakcionarne filozofije Vladimir Dvorniković, Albert Bazala i Pavao Vuk-Pavlović s Filozofskog fakulteta, te Ante Bauer i Stjepan Cimerman (sic!) s Bogoslovnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, zatim filozof i publicist Zdenko Vernić, pa Vjekoslav Rotkvić, filozof i filolog iz Osijeka.

U ovoj raspravi bit će kritički osvrt na tu raspravu D. Nedeljkovića u cjelini, te s posebnim naglaskom na njegovu kritiku filozofskih pozicija gore spomenutih hrvatskih autora.

MARIJA BUZOV

Hrvatsko društvo za proučavanje antičkih mozaika, Zagreb

Počeci znanstveno-istraživačkog rada na području arheologije

Iako se znanstveni interes za život i spomenike antike u europskim zemljama pojavio u vrijeme humanizma i renesanse, značajna su iskopavanja obavljena tek u 18. st. u Pompejima. Interes za antiku i spomenike u Dalmaciji javlja se gotovo istodobno kao i u europskim zemljama. No, zapisi o našim spomenicima sačuvani su kod pisaca koji vrlo rano spominju našu zemlju ili obalu. Od cara Konstantina Porfirogeneta iz 10. st. koji opisuje spomenike duž naše obale, posebno crkve i Dioklecijanovu palaču, svakako su istaknuti i značajni Toma Arhidakon, Ciriacus Pizzicolli Anconitanus, Šimun Kožičić Begna, Dominik Zavorović (Zavoreo), Vicko Pribojević, Ivan Lucić, Šimun Ljubavac, Jakov Salečić, Daniele Farlati i dr.

Pojava humanizma i preporoda s novim duhovnim strujanjima, dovodi do velikog interesa za život i spomenike antike, koja postaje daleki, nedostižni ideal. Proučavaju se i prepisuju natpisi, opisuju spomenici, a pojedinci poduzimaju daleka i pogibeljna putovanja, da bi upoznali i vidjeli spomenike i stare gradove s antičkim spomenicima.

U sjevernoj Hrvatskoj tijekom 17. i 18. stoljeća također djeluju znameniti ljudi naše kulturne povijesti koji su zaslužni i za arheologiju. Pavao Ritter Vitezović (1652.–1713.) zaslužni pisac, povjesničar i leksikograf iz Senja napisao je niz rasprava iz hrvatske povijesti u kojima se koristi i arheološkim materijalom. Kao ideolog prethodnik hrvatskoga i ilirskoga preporoda zanimljiv je po svojim idejama o kontinuitetu između starih Ilira i Hrvata.

Prvi radovi vezani su uz panonsku crkvenu povijest, a nastaju u 17. st. u sklopu isusovačkih hagiografskih istraživanja. Za kontinentalni dio Hrvatske značajni su već spomenuti Daniele Farlati, Baltazar Adam Krčelić, Andrija Blašković, Matija Petar Katančić, Luigi Ferdinando grof Marsigli, Lodovico Antonio Muratori, Ivan Kukuljević Sakcinski i Ivan Krstitelj Tkalčić.

Je su li ova djela nastala posve slučajno ili su ona nastala kao tradicija jedne civilizacije i kulture koja je nestala, ali koja je ipak nastavila živjeti i razvijati se posve individualno s novim svjetonazorom. Dakle, mogli bismo reći da su ta djela nastala kao *otium*, *otium* svijeta individualnosti, zrenja, spoznavanja i stvaralaštva, vrijeme u kojem se može dogoditi nepredviđeno i neutvrđeno, doista slobodno vrijeme koje pripada čovjeku. Dakle, riječ je učenoj dokolici utjelovljenoj u idiličnoj Arkadiji, a riječi koje ju određuju su vrijeme, sloboda, znanje i mir, ali i ljepota, knjiga, prijatelj, priroda, samoća, opraštanje.

Tek osnivanjem muzeja, studija arheologije te instituta možemo govoriti o počecima institucionaliranja znanstveno-istraživačkog rada na području arheologije. Jesmo li uspjeli sačuvati vlastiti identitet i koliko vodimo brigu o nacionalnoj kulturi pokušat ćemo odgovoriti u ovom radu.

BRUNO ĆURKO

Filozofski fakultet Sveučilišta u Splitu, Split

Hrvatski renesansni filozofi u dvama djelima iz 21. stoljeća

Hrvatski renesansni filozofi i danas privlače mnoge, kako domaće, tako i strane istraživače renesansne filozofske misli. U svom izlaganju izdvojit ću primjere

iz dvaju djela objavljenih 2004. i 2016. godine. U *Encyclopedia of the Renaissance and the Reformation*, Facts On File, Inc. 2004. (*Enciklopedija renesanse i reformacije*) dvije su natuknice posvećene filozofima hrvatskih korijena. Jedna od njih donosi kratak opis života Marka Antun de Dominisa, a druga natuknica posvećena je Frani Petriću. Uz kratak Petrićev enciklopedijski sastavljen životopis, kao njegova najpoznatija djela navode se *Della historia diece dialoghi* (1560), *Della retorica dieci dialoghi* (1562) i *Nova de universis philosophia* (1591). U zborniku *Early Modern Philosophers and the Renaissance Legacy*, Springer International Publishing Switzerland, 2016. (*Rani filozofi modernog doba i renesansno naslijeđe*) Frane Petrić se redovito spominje u člancima kod nabiranja važnih mislilaca renesanse. U poglavlju »Two Terraqueous Globes« (»Dvije vodene površine«) članka »Looking at an Earth-Like Moon and Living on a Moon-Like Earth in Renaissance and Early Modern Thought« (»Gledajući na Zemlju kao na Mjesec i živeći na Mjesecu kao na Zemlji u renesansi i ranoj modernoj misli«), objavljenog u spomenutom zborniku, Natacha Fabbri izlaže Petrićeva promišljanja o Mjesecu iz *Pankozmije*.

Izlaganje je rezultat rada na projektu *Hrvatska filozofija i znanost u europskom kontekstu između 12. i 20. stoljeća* (*Croatian Philosophy and Science in the European Context between the 12th and 20th Century*) koji financira Hrvatska zaklada za znanost.

VANJA FLEGAR

Zavod za povijest i filozofiju znanosti HAZU u Zagrebu
Odsjek za povijest prirodnih i matematičkih znanosti

MARTIN KUCHAR

Zavod za povijest i filozofiju znanosti HAZU u Zagrebu
Odsjek za povijest medicinskih znanosti

Razvoj povijesti znanosti od početka 20. stoljeća do danas kroz kemiju i medicinu

Povijest znanosti često se definira kao proučavanje »razvoja« znanosti kroz vrijeme, no preciznija bi tvrdnja bila da je to znanstvena disciplina koja pridonosi razumijevanju i situiranju znanstvenih događaja u političkom, socioekonomskom i kulturnom kontekstu. Premda su se poviješću pojedinih znanstvenih grana isprva najčešće bavili znanstvenici iz tih područja, s vremenom se struka emancipirala i profesionalizirala te ćemo to kretanje prikazati u ovome radu

kroz povijest medicine i povijest kemije. Prvi dio rada bavit će se pojavom i širenjem povijesti medicine i povijesti kemije u inozemstvu, s posebnim naglaskom na jednoga od osnivača i pionira ovoga područja Georgea Sartona (1884.–1956.). Izložiti ćemo nove trendove prisutne u istraživanjima u području povijesti znanosti, prikazati najznačajnije časopise, različite mogućnosti obrazovanja u ovoj struci te identificirati neka prijeporna područja. Ukazat ćemo i na različite pristupe i metode koje se danas koriste u ovoj struci te na važnost povijesti znanosti kao kolegija i na biomedicinskim odnosno prirodoslovnim fakultetima. Drugi dio rada bit će posvećen kratkome povijesnom pregledu razvoja povijesti medicine i povijesti kemije u Hrvatskoj, s posebnim naglaskom na početak institucionalizacije povijesno-znanstvenih istraživanja unutar Instituta za povijest prirodnih, matematičkih i medicinskih nauka, koji je osnovan 1960. godine i kojemu je prvi ravnatelj bio jedan od vodećih povjesničara medicine toga doba Mirko Dražen Grmek (1924.–2000.). Ovaj Institut kontinuirano djeluje već više od 55 godina te danas nosi naziv Zavod za povijest i filozofiju znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti. Njegovi djelatnici istražuju životni put i djela hrvatskih znanstvenika i filozofa u prošlosti koji su djelovali u stranim znanstvenim sredinama i na tlu Hrvatske te istraživanjem razvitka hrvatske znanstvene sredine.

Izlaganje je rezultat rada na projektu *Hrvatska filozofija i znanost u europskom kontekstu između 12. i 20. stoljeća* (Croatian Philosophy and Science in the European Context between the 12th and 20th Century) koji financira Hrvatska zaklada za znanost.

MIHAELA GIRARDI-KARŠULIN

Zagreb

Raguseusovo tumačenje predmeta prirodne filozofije i konsekvencije koje iz toga proizlaze za »znanost o nebu«

Georgius Raguseus u *Peripateticae disputationes* razmatra, kako sam kaže, neka teža pitanja peripatetičke prirodne filozofije. Prvo je poglavlje posvećeno određenju predmeta prirodne filozofije. No Raguseus u okviru tog raspravljanja, kao njegovu pretpostavku, analizira jedno izričito metafizičko pitanje, jedno od centralnih mjesta Aristotelove *Metafizike* – problem analogije bića (*analogia entis*). Raguseus se suprotstavlja shvaćanju da bi se ne samo biće, nego uopće bilo što moglo izricati analogno. Tumači da je, kada se govori o

analogiji, u stvari riječ ili o *univoknosti* (συνώνυμων, istoznačnosti) ili pak o *ekvivoknosti* (ὁμωνύμως (*Kategorije*) ili πολλαχῶς (*Metafizika*), višeznačnost). Pojam analogije bića je besmislen jer je ono što se naziva analognim u stvari je ili ekvivokno, višeznačno ili univokno, sinonimno, odnosno istoznačno. Tu analizu metafizičkog pojma analogije bića provodi Raguseius zato da bi izveo, nasuprot tumačenju mnogih peripatetičara, da Aristotelova knjiga *O nebu* ne pripada korpusu prirodne filozofije, odnosno da Aristotelova astronomija nije prirodna filozofija. Predmet knjige *O nebu* i predmeti prirodne filozofije su ekvivokni, višeznačni i ne mogu pripadati istoj znanosti. Znanost o nebu pripada matematičkim znanostima i ne može biti istodobno i prirodna znanost.

Izlaganje je rezultat rada na projektu *Hrvatska filozofija i znanost u europskom kontekstu između 12. i 20. stoljeća* (Croatian Philosophy and Science in the European Context between the 12th and 20th Century) koji financira Hrvatska zaklada za znanost.

NATALI HRBUD

Filozofski fakultet Družbe Isusove, Zagreb

Spominjanje Ivana Damašćanskoga u djelima Nikole Vitova Gučetića

Nikola Vitov Gučetić (1549–1610), sukladno renesansnoj tradiciji, u svojim djelima navodi različite izvore, kao što su: antički, patristički, srednjovjekovni i naravno njemu suvremeni. Od patrističkih izvora spominje i Ivana Damašćanskoga, i to u više svojih djela. Stoga su djela u kojima Gučetić navodi Damašćanskog interes ovoga izlaganja, a radi se o: *Propositiones de causis*, *Dialogo d'amore*, *Discorsi della Penitenza* i *In Primum Librum Artis Rhetoricorum Aristotelis Commentaria*.

U *Propositiones de causis* (XXII. propozicija), *Dialogo d'amore* i *Discorsi della Penitenza* spominje ga jednom, a dva puta u *In Primum Librum Artis Rhetoricorum Aristotelis Commentaria* (XXXI. i XLI. poglavlje). Jedan od mogućih vidika zbog kojega Gučetić poseže za Ivanom Damašćanskim u svojim djelima jest »pravovjerna crkvena tradicija« koju ovaj crkveni naučitelj donosi u djelu *De fide orthodoxa*.

DUBRAVKA IVŠIĆ MAJIĆ

Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, Zagreb

TRPIMIR IVŠIĆ

Institut Ruđer Bošković, Zagreb

Kemijski nazivi u latinsko-hrvatskim rječnicima 16. – 19. st.

U radu se istražuju kemijski nazivi u hrvatskim rječnicima nastalima do početka 19. st. kojima je polazišni jezik latinski, te jedan od jezika na koji se prevodi hrvatski. Hrvatska je leksikografija od svojih početaka u 16. st. bila vrlo bogata u europskim okvirima, pa se u gornji opis mogu uklopiti rječnici Fausta Vrančića, Ivana Belostenca, Andrije Jambrešića i Joakima Stullija. Njima se još može pridodati i rukopisni *Lexicon Latino-illyricum* Pavla Vitezovića.

Premda je riječ o općejezičnim, a ne stručnim rječnicima, u njima se nalaze riječi koje se mogu smatrati kemijskim nazivima (primjerice nazivi metala poznatih od davnina), kao i riječi koje autori rječnika označuju kao kemijske termine. S obzirom na to da se promatrano vremensko razdoblje prostire kroz tri stoljeća, usporedbom obrade i prijevoda istih latinskih riječi može se pratiti razvoj općeg znanja iz kemije. Također, usporedbom rječnika autora kajkavaca (Belostenec, Jambrešić) s čakavcima i štokavcima (Vrančić, Stulli) dobiva se uvid u eventualne razlike u kemijskim spoznajama među različitim dijelovima Hrvatske.

IVA KURELAC

*Zavod za povijesne i društvene znanosti HAZU, Zagreb
Odsjek za povijesne znanosti*

Historiografski rad Fausta Vrančića i nova povijesna vrela o njegovom životu: Uz 400. obljetnicu smrti

U povodu obilježavanja 400. obljetnice smrti znamenitog hrvatskog humanista, znanstvenika, diplomata i crkvenog velikodostojnika Fausta Vrančića

(*Faustus Verantius*, Šibenik, 1. I. 1551. – Venecija, 20. I. 1617.) u izlaganju se iznose nove spoznaje o njegovom historiografskom radu i životu, temeljene na rezultatima istraživanja neobjavljenog arhivskog gradiva (NSK, Zagreb; Državni arhiv Zadar i Državni arhiv Rijeka).

Budući da je historiografski rad Fausta Vrančića nedovoljno istražen, u izlaganju se donosi detaljan pregled njegovog cjelokupnog historiografskog opusa – rukopisnih i tiskanih djela – osobito neobjavljenog rukopisa *Illyrica historia* i povijesno-polemičkog spisa *De Slowinis seu Sarmatis* (Rim, 1606.). Razmotrit će se i ključne Vrančićeve ideološko-historiografske postavke te utjecaj koji je na njega imao šibenski historiografski krug (osobito šibenski povjesničar Dinko Zavorović i njegovo neobjavljeno djelo *De rebus Dalmaticis*) te sarmatska historiografija.

U kontekstu novih spoznaja o životu Fausta Vrančića, u izlaganju će posebno biti riječi o nekoliko povijesnih dokumenata iz Državnog arhiva u Zadru (fond: *Šibenski notarski arhiv*) i Državnog arhiva u Rijeci (fond: *Obitelj Draganić Vrančić 1552.-1971.*). Riječ je o notarskim spisima temeljem kojih je otkriveno gdje se u Šibeniku nalazi rodna kuća Fausta Vrančića, a u svjetlu obilježavanja obljetnice njegove smrti, osobita pozornost bit će posvećena oporuci Fausta Vrančića iz DARi (12. lipnja 1615.) te još nekolicini neobjavljenih povijesnih dokumenata, također iz DARi, važnih za bolje poznavanje Vrančićeva života i djelovanja.

BOJAN MAROTTI

Zavod za povijest i filozofiju znanosti HAZU, Zagreb
Odsjek za filozofiju znanosti

Markovićeva rukopisna *Etika*

U Arhivu Odsjeka za povijest hrvatske književnosti Zavoda za povijest hrvatske književnosti, kazališta i glazbe Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Zagrebu, čuva se rukopis *Etike* hrvatskoga filozofa, književnika, kazališnoga i književnoga kritičara Franje pl. Markovića (1845. – 1914.), prvoga profesora filozofije na obnovljenome Zagrebačkome sveučilištu (1874.). U prilogu se ponajprije iznosi sadržaj kutije br. 10, u kojoj se, među ostalim, nalazi i *Etika*, a potom se opisuje sam rukopis. Posrijedi je litografirani primjerak početnoga dijela *Etike*, pisan (vrlo čitljivo) različitim rukama na papiru veličine (približno) 26,5 cm x 21 cm, koji ima 150 stranica, a u kojem se nalaze *Uvod u etiku* i dio *Sustava etike*. Primjerak je vjerojatno nastao prijepisom s autografa, no naknadno je

u nj unesen velik broj ispravaka, zacijelo Markovićevom rukom. Tomu valja pridodati i jedan izdvojeni list papira veličine (približno) 24,5 cm x 21 cm, ispisan obostrano, koji se svojim obrojem nastavlja na spomenuti litografrani primjerak, te je na dvjema njegovim stranama zapisano 151 i 152. Taj je list papira međutim autograf, tj. pisan je Markovićevom rukom. Za tu se cjelinu u prilogu rabi riječ *rukopis*. Potom se razmatra ustroj i sadržaj Markovićeve *Etike*, te se u vezi s time prije svega upozorava na to da uobičajeno shvaćanje Markovića (isključivo) kao estetičara ne stoji, te da ga valja u potpunosti izmijeniti. Zatim se kritički propituje, također često i uobičajeno, svrstavanje Markovića među herbartovce, jer je ono u velikoj mjeri upitno. Na kraju se navode načela prema kojima je priređeno kritičko izdanje Markovićeve rukopisne *Etike*, te se ujedno predlaže da se i drugi Markovićevi rukopisi objelodane, kako bi misao jednoga od najvećih hrvatskih filozofa otkada se u Hrvatskoj filozofira na hrvatskome jeziku, mogla napokon biti proučena u cjelini.

ŽELJKA METESI DERONJIĆ

Zagreb

Profesorska djelatnost Ivane Rossi, prve doktorice filozofije u Hrvatskoj

U razdoblju od 1910. do 1914. godine Ivana Rossi (Glina, 1892. – Zagreb, 1963.) pohađala je na Mudroslovnom fakultetu u Zagrebu predavanja iz filozofije kao glavne i fizike kao sporedne struke. Ondje je 3. srpnja 1916. obranila doktorsku disertaciju pod naslovom »Osnovne misli filozofije Henri Bergsona« te tako postala prva doktorica filozofije u Hrvatskoj. Iste godine zapošljava se u Kraljevskoj ženskoj realnoj gimnaziji (od 21. listopada 1916. kao pomoćna učiteljica, od 4. veljače 1917. kao namjesna učiteljica; 29. rujna 1920. imenovana je pravom učiteljicom, a naslov profesor dodijeljen joj je 13. srpnja 1922.). Rezultati proučavanja neobjavljene arhivske građe (zapisnika sjednica i godišnjih izvještaja škole) pružaju jasan uvid u rad škole, probleme tamošnjih nastavnika i opću atmosferu škole u kojoj Ivana Rossi predaje do 1946. godine.

Izlaganje je rezultat rada na projektu *Hrvatska filozofija i znanost u europskom kontekstu između 12. i 20. stoljeća* (*Croatian Philosophy and Science in the European Context between the 12th and 20th Century*) koji financira Hrvatska zaklada za znanost.

SNJEŽANA PAUŠEK-BAŽDAR
Antropološki centar HAZU, Zagreb

Emilij Laszowski o alkemiji

Emilij Laszowski (Brlog na Kupi, 1868. – Zagreb, 1949.) je nezaobilazno ime hrvatske kulturne i znanstvene baštine. No, gotovo je nepoznato da je on pokazao i interes za alkemiju. Postoje dva njegova spisa o toj temi. Prvi se odnosi na alkemijski rad njegova djeda po majci Filipa Aleksandra Šufflaya (Samobor, 1794. – Brlog na Kupi, 1882.) s kojim je bio veoma vezan. Stoga je 1922. objavio članak *Uspomene na nepoznatog hrvatskog alkemista*. U tom članku je opisao djedovu knjižnicu i laboratorij koji se nalazio u obiteljskoj kući u Brlogu te pokuse kojima je djed navodno pronašao *quasi aurum*.

Drugi spis, sačuvan u obiteljskom arhivu, govori o jednoj avanturi u kojoj je Emilij, prema djedovu receptu, zajedno sa svojim bratićem Belom pokušao pripremiti tzv. »grčku vatru«. Taj pokušaj nije bio uspješan i završio je bolno. »Grčka vatra« je odigrala veliku ulogu u povijesti svijeta, osobito u ratnim pohodima. Postoje razna nagađanja i tumačenja o njezinom sastavu, ali do danas u povijesti kemije recept za njezinu pripremu je ostao nepoznat.

Izlaganje je rezultat rada na projektu *Hrvatska filozofija i znanost u europskom kontekstu između 12. i 20. stoljeća (Croatian Philosophy and Science in the European Context between the 12th and 20th Century)* koji financira Hrvatska zaklada za znanost.

DRAŽENKO TOMIĆ

Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb

Vrijednosno i estetičko u djelu Mirka Jurkića (1886.–1965.). Povodom 130. obljetnice rođenja i 50. obljetnice smrti

Mirko Jurkić (Livno, 1886. – Zagreb, 1965.) je realistički orijentiran pripovjedač, pjesnik, pedagog i prevoditelj, tajnik Matice hrvatske (1940. – 1945.) posebno poznat sa svoje dvije zbirke novela: *Iz Završja* (1917.) i *Dubrovačka legenda* (1928.). U izlaganju se namjerava ukazati na evidentnu korelaciju estetskog (posebno kao ambijentalnog) i vrijednosnog u Jurkićevoj književnoj ostavštini, koja uzgred rečeno očito ciljano gradi ambijent, ali ne i na račun dinamike fabule.

Izlaganje ide za tim da pokaže kako, npr., seoski život u planinskom Završju (zapadna Bosna) formira vrijednosne prioritete (štedljivost, marljivost i drugo) koji se opet (kao zaseban entitet) nameću pojedincu kroz tradicijske, religiozne i, općenito, kulturološke elemente.

Namjeravani ishod istraživanja djela Mirka Jurkića je, prvo, otkrivanje i hijerarhijsko uspostavljanje vrijednosti u danom ambijentu, drugo, sagledavanje odnosa pojedinca prema tako ustrojenim vrijednostima, treće, suodnos književno-estetskog simboličkog govora i vrijednosnog elementa.

NENAD TRINAJSTIĆ
Institut Ruđer Bošković, Zagreb
HAZU

Moje doktorandice i doktorandi iz matematičke kemije

Imao sam 3 doktorandice i 9 doktoranada iz matematičke kemije i primjena. Doktorandice i doktorandi iz matematičke kemije bili su iz Hrvatske, Srbije, Bosne i Hercegovine, Slovenije, Kosova, Japana, Poljske i SAD-a. Poimence to su bili (u zagradi je godina doktoriranja): Ivan Gutman (1973.), Milorad Milun (1976.), Predrag Ilić (1979.), Borka Džonova-Jerman-Blažič (1981.), Gani Jashari (1984.), Maria Barysz (1986.), Stuart C. Grossman (1988.), Sonja Nikolić (1988.), Dragan Amić (1991.), Dražen Horvat (1992.), Hideyuki Narumi (1993.) i Bono Lučić (1997.). Svi su doktorirali u Zagrebu osim Ganija Jasharija (doktorirao na Univerzitetu u Prishtině, Kosovo; bio sam u ispitnoj komisiji) i Marie Barysz (doktorirala je na Sveučilištu u Katoviczama, Poljska). Strani doktorandi u Zagrebu predali su disertacije na engleskome jeziku, osim Borke Džonove-Jerman-Blažič, koja ju je predala disertaciju na slovenskome jeziku. Hideyuki Narumi je doktorirao u Zagrebu, ali to je moralo biti neugodno iskustvo za njega, jer se našao u Zagrebu u danima žestokih napada srpskih zrakoplova. S nekima od mojih doktoranada nastavio sam suradnju i nakon doktorata. Najviše zajedničkih publikacija u području matematičke kemije i primjena objavio sam u suradnji s Sonjom Nikolić (147 publikacija), Ivanom Gutmanom (66 publikacija) i Bonom Lučićem (54 publikacije). Najcitiranija publikacija u kojoj je sudjelovala Sonja Nikolić je S. Nikolić, G. Kovačević, A. Miličević, N. Trinajstić, *The Zagreb indices 30 years after*, *Croat. Chem. Acta*, 2003, 76, 113–124 (tada sam već dvije godine bio u mirovini). Najcitiraniji članak koji se temelji na istraživanju u kojem je sudjelovao Ivan Gutman bio

je značajan doprinos teoriji aromatičnosti: I. Gutman, M. Milun, N. Trinajstić, Graph theory and molecular orbitals. XIX. Non-parametric resonance energies of arbitrary conjugated systems, *J. Amer. Chem. Soc.*, 1977, 99, 1692–1704. Bono Lučić je znatno utjecao na razvoj optimalnih modela za studiranje odnosa strukture i svojstava molekula. Naš najcitiraniji članak je B. Lučić, N. Trinajstić, Multivariate regression outperforms several robust architectures of neural networks in QSAR modeling, *J. Chem. Inf. Comput. Sci.*, 1999, 39, 121–132.

Izlaganje je rezultat rada na projektu *Hrvatska filozofija i znanost u europskom kontekstu između 12. i 20. stoljeća (Croatian Philosophy and Science in the European Context between the 12th and 20th Century)* koji financira Hrvatska zaklada za znanost.

ANA VRANEŠA

Ministarstvo kulture RH

BERNARDINA PETROVIĆ

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Odsjek za kroatistiku

Katedra za hrvatski standardni jezik

PETRA KORAĆ

Prirodoslovno-matematički fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Zavod za molekularnu biologiju Biološkoga odsjeka

MIRJANA PAVLICA

Prirodoslovno-matematički fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Zavod za molekularnu biologiju Biološkoga odsjeka

Rječotvorni i semantički opis odnosnih pridjeva *genski, genetski, genetički* u hrvatskome genetičkom nazivlju

Usustavljanje hrvatskoga genetičkog leksika izazov je ne samo zbog rješavanja složenih leksikoloških aporija i pronalaženja novih prijevodnih istovrijednica, ponajprije u odnosu na englesko i njemačko nazivlje, već i zbog nužnoga revidiranja postojećih, katkada petrificiranih, terminoloških i terminografskih

sintagmi čije sastavnice, kao što su odnosni pridjevi *genski*, *genetski*, *genetički*, pripadaju njegovu temeljnom korpusu.

Nove znanstvene spoznaje u području genetike neminovno utječu na širenje, nadopunjavanje, ali i ponovno promišljanje i kritičko preispitivanje značenjskih polja uvriježenih sintaktičkih struktura genetičkoga nazivlja što uključuju istaknute pridjeve kao i različitih varijanta njihove leksikografske obradbe.

Izlaganje je rezultat jednoga od aspekata razmatranja i analize hrvatskoga genetičkoga nazivlja prilikom njegova usklađivanja s hrvatskim standardološkim i općim terminološkim načelima.

Hrvatska filozofija i znanost: jučer, danas, sutra 3
Adresar izlagača

ERNA BANIĆ-PAJNIĆ
Institut za filozofiju
Ulica grada Vukovara 54
HR-10000 Zagreb
erna@ifzg.hr

IVAN BEKAVAC BASIĆ
Kušlanova 59
HR-10000 Zagreb
ivanbekavac@yahoo.com

MARIJA BUZOV
Hrvatsko društvo za proučavanje antič-
kih mozaika
Prilaz Gjure Deželića 54
HR-10000 Zagreb
marija.buzov@iarh.hr

BRUNO ĆURKO
Filozofski fakultet Sveučilišta u Splitu
Sinjska 2
HR-21000 Split
bcurko@ffst.hr
mala.filozofija@gmail.com

VANJA FLEGAR
Zavod za povijest i filozofiju znanosti
HAZU
Odsjek za povijest prirodnih i matema-
tičkih znanosti
Ante Kovačića 5
HR-10000 Zagreb
vanja@hazu.hr

MIHAELA GIRARDI-KARŠULIN
Institut za filozofiju
Ulica grada Vukovara 54
HR-10000 Zagreb
mihaela@ifzg.hr

NATALI HRBUD
Ilica 60
HR-10000 Zagreb
natali.hrbud@email.t-com.hr

DUBRAVKA IVŠIĆ MAJIĆ
Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje
Republike Austrije 16
HR-10000 Zagreb
divsic@ihjj.hr

TRPIMIR IVŠIĆ
Institut Ruder Bošković, Zagreb
Bijenička cesta 54
HR-10000 Zagreb
tivsic@irb.hr

PETRA KORAC
Prirodoslovno-matematički fakultet
Sveučilišta u Zagrebu
Zavod za molekularnu biologiju Biološ-
koga odsjeka
Horvatovac 102a
HR-10000 Zagreb
petra.korac@biol.pmf.hr

MARTIN KUCHAR
Zavod za povijest i filozofiju znanosti
HAZU
Odsjek za povijest medicinskih znanosti
mkuhar@hazu.hr

IVA KURELAC
Zavod za povijesne i društvene znanosti
HAZU
Odsjek za povijesne znanosti
Strossmayerov trg 2/II
HR-10000 Zagreb
ikurelac@hazu.hr

BOJAN MAROTTI
Zavod za povijest i filozofiju znanosti
HAZU
Odsjek za filozofiju znanosti
Ante Kovačića 5
HR-10000 Zagreb
bojan.marotti@zg.t-com.hr

ŽELJKA METESI DERONJIĆ
Lipovečka 18
HR-10000 Zagreb
zmetesi@yahoo.com

SNJEŽANA PAUŠEK-BAŽDAR
Antropološki centar HAZU
Ante Kovačića 5
HR-10000 Zagreb
spbazdar@hazu.hr

MIRJANA PAVLICA
Prirodoslovno-matematički fakultet
Sveučilišta u Zagrebu
Zavod za molekularnu biologiju Biološkoga odsjeka
Horvatovac 102a
HR-10000 Zagreb
mirjana.pavlica@biol.pmf.hr

BERNARDINA PETROVIĆ
Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
Odsjek za kroatistiku
Ivana Lučića 3
HR-10000 Zagreb
bernardina.petrovic@ffzg.hr

DRAŽENKO TOMIĆ
Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
Savska 77
HR-10000 Zagreb
drazenko.tomic@ufzg.hr

NENAD TRINAJSTIĆ
Zorkovačka 4
HR-10000 Zagreb
trina@irb.hr

ANA VRANEŠA
Ministarstvo kulture RH
Runjaninova 2
HR-10000 Zagreb
ana.vranesa@min-kulture.hr